

KONCZEK JÓZSEF

Mikola szobrai és dinoszauruszai

Németh Péter Mikola: *MYSTERIUM CARNALE* – *Hommage 'a Pilinszky*
című verseskönyvéről

A *thing* angol szó, azt jelenti, hogy dolog, tárgy, holmi, ügy. Leggyakoribb környezetében a szótár a következőket sorolja fel: „először is” – „ez az igazi”, „ami ideillik”. Jelent „cók mókot”, „tennivalót” is.

Képzőművészeti, művészeti értelemben a *thing* a Mű, a létrehozott dolog. A valami.

Ezek a versek itt – dolgok. Nagytömegű képzetek. Nem az anyaguk, a tömegük sok, hanem a képzet a tömeges, a nagy volumenű. Szobrokat idéznek számomra.

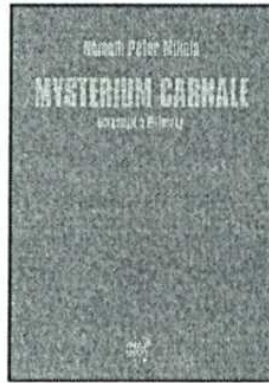
Henry Moore-nak vannak azok a bizonyos csonkolt nagy szobrai. Nem Vénusz, a hiányzó karú, nem, ezek szándékosan csonkoltnak alkotott szobrok.

Németh Péter Mikola írja:

„Az öngyilkosok hatalmával bámulod
a rég nem látott tengert.”

A fehérség szobrai nézik így, ilyen hatalommal a Mi rég nem látott életünket. Ezek a csonkolt szobrok, amelyek nem beszélnek túl önmagukat, a materiával utalásos módon bánnak, nem leírnak, hanem dramatizálnak. Megrendítenek. Oratori profanizálások. Dörgő szavak. Sok főnév, kevés ige.

Kedvem van elemezni ezt a két sort. A „bámulod” szó az alkotó és a befogadó közt térbeli viszonyt teremt. Még érde-

kesebb, hogy – önmegszólítás. Ez a te-én. Általános alany. Az én-te viszony kiterjesztése az általánosra. A „rég nem látott tengert” – idővonatkozás. A tenger nagy, a rég látott tenger az időben még nagyobb annak, aki te vagy, aki nézi, bárki... Tökéletes teljesség. Minden irányt betölt. De nem

nézed – hanem bámulod a tengert. Lefokozva vagy. Ez rokonszenves, mert elteltél, elámultál a tengeren, a tenger-től. A bámul – bocsánatos. Néz – tárgyilagossá, pontos. A bámul – lírai.

Arról van szó hát, hogy a tengerparton nézelődő ember képe valamiképpen teljes, a realizmus esztétikája szerint. Itt a teljesség, egy csonkolás, vagyis a csonkolás leküzdésének szándéka által sejlik fel. Ez az öngyilkosok hatalma. Bizarr, az öngyilkosság képzetéig eljutott ember groteszk szándéka, amely olyan hatalom, ami csak az önpusztításban valósulhat meg. S nem ez történik vajon? De nézzük, mit ajánl Németh Péter Mikola az erő élése, használása, pusztító-önpusztító ereje ellenében? Milyen lehetőség van?

Vegyük kézbe a *Parancsolat* című alkotást. Hogyan lehetünk teljesekek?

A mű, egy keresztény imádság, a *Miatyánk*, mint védőszöveg profanizálása. A profanizálásba belejátszik egy

katonai-rendőrségi napiparancs-utasítás érzete is.

Az ima így kezdődik: „*Miatyánk, aki a mennyekben vagy...*” s innen kezdődik Mikola *thingje*... „*Legyen meg a Te akaratod / a kilakoltatott lélekben.*” A Te nagybetűs, és nem Istent, hanem az embert szólítja meg. Te, ember, nagybetűvel... „*Legyen meg a Te akaratod*” ... majd folytatódik a vers... „*Legyen meg a Te akaratod / a kilakoltatott fejekben is*” ...aki eddig nem fogott volna még gyanút, most talán érti, hogy nem ima, hanem imacsonkítás, torzítás van itt... Tovább, így folytatódik a vers: „*Azonképpen házkutatást tartass, / úgymond önkéntes revíziót*” ...ugye látjuk már, hogy a költő az emberhez beszél, akinek a lelke és feje hamis dolgokkal van zsúfolásig telis tele... s most jön Mikola kedvenc szava, a „*visszaSejtesedés*” – a szó nyilvánvaló az „*elidegenedés*” ellenszava. A mi generációnk szokott játszani az *elidegenedés-visszaismeredés* ellentétpárjával. Mikola találta ki a „*visszaSejtesedés*” fogalmát. És már megint a tenger ihleti őt... így folytatódik a vers... „*hogya visszaSejtesedjen; / hogya visszaSejtesíthess / mi benned menynevei*” – ugye, iszonyú nagy itt a téridő... a menyneveitől az őssejtig ... s a befejezés:

„*Azonképpen itt a Földön is,
életre tévedt egyszerűséged*”.

Latinul ezt úgy mondják: *Quod est demonstrandum*. Ez az, amit meg kell mutatni, lényegében vége, be kell bizonyítani a megmutatással. Magyarul: erről van szó.

Nézzük meg ismételten a verset, most már egybefüggően. Félre mindazzal a történelemmel, amelyik nem a legtisztább ősi létezésre építi fel az élet egyszeri istenségét, mennyeiségét, ezt az életre tévedt egyszerűséget. Az élet maga is egyszeri, személyes. Minden ember külön-külön is egyszeri. Életre tévedt, védeni való, óvnivaló.

Mikola arra szólít fel, hogy a legradikálisabban tegyük rendet saját lelkünkben és saját fejünkben. Vegyük tekintetbe, hogy a költő olyan emberekhez beszél, akik ismerik a kilakoltatás, a házkutatás kulcsszavait. A hatalom erőszakosságát az ember ellen. Most ő a kilakoltatás és az erőszak működtetését az esendő embernek ajánlja, hogy ugyanolyan módszerekkel önmagán végezze el a megtisztítást a hatalom erőszakosságától. Önerőszakkal.

Személyes érdekeltségünk mondatja, hogy ez a radikális megoldás, nem biztos, hogy segít. A hatalom, a rossz erőszakossága nem azáltal szűnik meg, hogy önmagunkkal szemben válunk erőszakosakká. A valóság az, hogy az erőszaktól szenvedőknek még mindig van annyi erkölcsi alapjuk, s talán erejük is, amiből nem az erőszakos megoldásokat képesek csak mozgósítani. A nem-erőszakot önmagukkal és másokkal szemben is. Akár a hatalom, akár a nem-hatalom oldalán állnak.

Magyarul: elkésztő az öngyilkosok hatalma. Nem jó út. A kicsavart imádság helyett maga az ima – az őssejtig tiszta lélekállapot. A végeredményt, a hozzá vezető utat nem így képzelem. Hanem, hogyan? Meg kell mondanom: nem az erő módszerével.

Németh Péter Mikola makacs gondolkodó. Erősen véd egy „keveset beszélni” pozíciót. Klasszikus szövegekre támaszkodik, idézetekre, átvételekre, vendégművekre. Nem kigondolni, hanem tovább gondolni törekszik.

Ha olyan elvárásokkal közelítünk művészetéhez, mint Arany János *Családi köre*, vagy akár – hatalmas ugrás – Juhász Ferenc áradó eposzi-mitikus világa, bizony semmire se jutunk. Egy XX. századi tragédiákat lélekkel megélt gondolkodó takarékos beszéde az övé. S ez feszített státuszt eredményez.

A könyvcímet adó MYSTERIUM CARNALE – A hús misztériuma: emlékeztetve Rózsa Endre *Carnen carnale* című verse szavára – a címadó vers 34 sorában, ha jól számolom 34 főnév, nominatív jelölés van, ige mindössze 5-6. S meglehetősen azok sem szükségesek. A *Csend-élet* című nagyvers 44 nomenje közt, ige csak 7 van. Mindig a létige: „vagytok-e”? Pontosan idézve: „Vagytok-e HÍD?” – A HÍD nagybetűkkel.

Mikola dörejően, pontifex-orátori, bibliai-prófétai erővel sóvárog a létezésre, az életünkért. Szervedélyes, retteg, hogy valami egyszer csak nem lesz, hogy nem lehet többé. Sok megnevezést használ, sok főnevet, sok idegen szöveget. Ezt mind el kell mondania, be kell mutatnia, hogy a saját igéjéhez jusson el. Nagyon kell az ige. A létezés és a léteztetés igéje kell. Ezt kell mondani, ezt kell megmutatnia. Mert az Ige a logosz, a teremtő. És micsoda teremtő erők feszülnek itt. Ha isteni erők, akkor a gondolat-isten erői. Németh Péter Mikola – filozófus, tudhatjuk, hiszen neki, olyan ige kell, amit ismer a filozófia. Weöres Sándor üzeni nekünk Hamvas Béla iránti tisztelettel: „*Ne mondj le semmiről: mert ki, amiről lemondott, abban elszárad. De kívánságaid rabja se legyél... Jó és rossz tulajdonságaid alapján véve nincsenek. Ápolt tulajdonságaid jók... Az életet úgy tartsd távol magadtól, hogy uralkodni tudj fölötte: ahogy a kígyó fölött, sípzenével a kígyóbüvölő uralkodik...*” Németh Péter Mikola erősen uralja anyagát. Síp-zenére van szüksége. A logosz síp-zenéjére. A zenélő igére. Mikola szemlélődik és bemutat. Nagyon sok közöm van a mentalitásához. A dolgokat a maguk helyén, pontosan kívánatos megmutatni, a dolgoknak mozgásban is kell lenniük. A szemlélődő költő iszonyú erejű lírai összegzéssel haladja

meg a megnevezések tételeit, amikor azt mondja: „*HÉTKÖZNAPJAINKNAK keresztet ácsolunk aztán körbe táncoljuk szenvedélyes vad izzásban....*”

Kitüntető erejű összegzés, a zenélő ige, a teremtés megszületése. Íme, az Ige.

Táncolás, igen. Mi is táncolunk a kígyóban, amikor a művészet büvöl el.

Mikola érintettsége nemcsak őstengeri, hanem ősemberhorda-mítoszi is. Ez is a gondolat nagytömegűségének bizonyítéka. Így vagyunk Mi a krisztusi keresztény hitünkkel, amely szereti a mártírokat, az áldozatokat, s ebből születnek a gyászkeresztek, amiket aztán szenvedéllyel körültáncolunk.

Ugye, most már értjük Mikolát? Befogadjuk, belélegezzük, magunkévá éljük. Művészként képes teremteni. Íme tudja, műveli a csodát, nem magyarázza. Mert ez a csoda. A lét teljességének, emberi lényegének megélése, teljesítése, a Mi táncunk, az életünk. S gondoljuk el, ha ebben a kaotikus világban a csend lesz az eszményünk, akkor a csendet a legjobban úgy jelenítjük meg, ha mi magunk vagyunk csendben. Nem a csend kell. A csend megsértése kell, ám a mikéntje a fontos. Az ember-meleg, a horda ember-melege. S ugye, akkor értjük és szeretjük már, ha a *dinoszauruszok – ősmagányukból kilépve, égő szíviüket nyaldossák?* Mi, emberek, ezt akarjuk. S ettől a pillanattól kezdődően már cselekvéssé válhat az ige. Akcióvá, ekspanzióvá, ami expandeál, ahogy a falukba viszi a modernséget, s a szövegekhez grafikát rendel, a létezéshez testvért, a nyomdai papírhoz pauszpapírt... – díszítéseket a lényeghez. Gondolatokat, az Igéhez.

(*Napkút, Budapest, 2006*)